

УДК 342.92

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.28.13>

ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНОГО З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Дрозд Олексій Юрійович,
orcid.org/0000-0002-4514-6594
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки
України,
професор кафедри поліцейського
права
(Національна академія внутрішніх
справ, м. Київ, Україна)

У статті розкрито правовий статус військовослужбовця як суб'єкта адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні як правове становище особи, уповноваженої на виконання правоохоронних та оборонних функцій держави у площині військово-службових правовідносин, що встановлюється чинними законами у сфері військової служби, антикорупційним законодавством та військовими статутами, та визначає як особу, що на загальних підставах несе адміністративну відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Встановлено, що процесуальний статус військовослужбовця як суб'єкта адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні визначається тим, що порядок притягнення до відповідальності здійснюється на загальних підставах з специфікою щодо заборони застосування громадських та виправних робіт, та адміністративного арешту. Розкрито, що за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією військовослужбовець несе відповідальність як громадянин України, при цьому така відповідальність виникає у межах службово-військових правовідносин, тому виникає подвійність правового статусу – як громадянина України та як представника військового формування. Підкреслюється, що військовослужбовець є суб'єктом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні, що встановлюється спеціалізованим Законом України «Про запобігання корупції», та визначає його як учасника процесуальних правовідносин в разі протиправної поведінки, що пов'язана з корупцією.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, запобігання корупції, конфлікт інтересів, корупція, об'єктивна сторона, обмеження, подарунки, суб'єкт корупції, фінансовий контроль.

A MILITARY SERVICEMAN AS A SUBJECT OF AN ADMINISTRATIVE OFFENSE RELATED TO CORRUPTION IN UKRAINE

Drozd Oleksiy Yuriyovych,

orcid.org/0000-0002-4514-6594

Doctor of Law, Professor,

Honored Worker of Science and

Technology of Ukraine,

Professor at the Department of Police Law

(National Academy of Internal Affairs,

Kyiv, Ukraine)

The article discloses the legal status of a military serviceman as a subject of an administrative offense related to corruption in Ukraine as a legal position of a person authorized to perform law enforcement and defence functions of the state in the field of military-service legal relations, which is established by current laws in the field of military service, anti-corruption legislation and military statutes, and defines as a person who, on general grounds, bears administrative responsibility for committing an administrative offense related to corruption. It has been established that the procedural status of a serviceman as a subject of an administrative offense related to corruption in Ukraine is determined by the fact that the procedure for bringing to responsibility is carried out on general grounds with specifics regarding the prohibition of the use of community and correctional works, and administrative arrest. It was revealed that for the commission of an administrative offense related to corruption, a serviceman bears responsibility as a citizen of Ukraine, while such responsibility arises within the limits of service-military legal relations, therefore there is a duality of legal status – as a citizen of Ukraine and as a representative of a military formation. It is emphasized that a serviceman is the subject of an administrative offense related to corruption in Ukraine, which is established by the specialized Law of Ukraine "On Prevention of Corruption", and defines him as a participant in procedural legal relations in case of illegal behaviour related to corruption.

Key words: administrative responsibility, administrative offence, prevention of corruption, conflict of interest, corruption, objective party, restrictions, gifts, subject of corruption, financial control.

Актуальність теми. Одна з основних проблем, що існує у державі є корупція. Механізми запобігання та протидії корупції створені для реалізації правозастосування та контролю у правовій системі, що загалом унеможливають корупційну діяльність. Одним із інструментів механізму запобігання та протидії корупції є адміністративна відповідальність, як спосіб застосування адміністративних санкційних заходів до суб'єктів корупції.

У військовій службі теж виникають корупційні прояви, що прямо порушують вимоги загальних законів та внутрішніх статутних документів. Відповідальність військовослужбовців як суб'єктів адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні є досить специфічною, оскільки застосовується на загальних підставах, проте до спеціальних осіб – військовослужбовців.

Огляд останніх досліджень. Адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією були предметом наукових викликів таких вчених як С. Алфьоров, М. Бездольний, О. Безпалова, О. Губанов, О. Грудовенко, О. Джафарова, Н. Задирака, М. Лошицький, Ю. Коваленко, В. Колпаков, В. Курило, М. Мельник, В. Настюк, А. Приходько, С. Рогульський, С. Стеценко, М. Хавронюк, О. Шимон та інші.

При цьому, сучасні реалії поширення корупції в Україні, зокрема, у військовій сфері, зумовлюють необхідність комплексних наукових досліджень щодо встановлення правового та процесуального статусу військовослужбовців як суб'єктів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією в Україні.

Мета статті полягає у тому, щоб на основі науково-практичного аналізу нормативних засад та позицій наукової спільноти, практики діяльності суб'єктів публічної адміністрації у військовій сфері, розкрити статус військовослужбовця як суб'єкта адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні.

Виклад основних положень. Важливість і масштабність завдань з охорони життя та здоров'я, прав та інтересів громадян відповідно до ст. 3 Конституції України, реформування адміністративного законодавства, а також поширеність адміністративних проступків, їх структура, причини і динаміка зумовлюють необхідність предметного дослідження інституту адміністративної відповідальності, зокрема специфіки відповідальності військовослужбовців [6, с. 3–5].

В Україні започатковано створення армії нового зразка, яка б відповідала потребам розумної достатності, була б орієнтованою на захист своєї території і керованою з боку цивільних органів влади. У зв'язку з цим змінюється становище самого військовослужбовця, який за своїм правовим статусом наближається або повинен наближатися до інших громадян [6, с. 3–5].

Характерною ознакою військової служби є владність повноважень посадових осіб військової служби, яка виявляється у нав'язуванні своєї владної волі іншим суб'єктам військово-службових відносин, безпосередньому керуванні їх поведінкою, визначено ознаки, які притаманні посадам у ЗСУ. Більшість військовослужбовців обійме посади, пов'язані із здійсненням владних повноважень, лише військовослужбовці, які займають посади, що віднесені до рядового складу, не здійснюють управлінських повноважень з організації служби. Отже, військовослужбовець обіймає певну посаду, якою визначаються коло прав, обов'язків та відповідальність за їх виконання [1, с. 10]. Військова служба, як різновид публічної служби має свої особливості та здійснюється спеціально уповноваженим суб'єктами – військовослужбовцями. Військовослужбовці є певною групою, що складається з індивідуальних суб'єктів права, які здійснюють певні соціально необхідні функції та виконують завдання, законодавчо визначені відповідним військовим формуванням, служать державі і є представниками державної влади та за її дорученням займаються суспільно корисною діяльністю [5, с. 177; 8, с. 95].

Військовослужбовці, поряд з іншими громадянами, визнаються суб'єктами адміністративної відповідальності. Однак їх правовий статус суттєво відрізняється від загального. Це визначається можливістю, а в більшості випадків – і обов'язковістю трансформації їх загальної відповідальності у специфічну [6, с. 3–5].

Юридична відповідальність виражає відношення військовослужбовців до прав і обов'язків, закріплених законами і військовими статутами та іншими правовими актами держави. Вона настає за порушення правових норм, правопорушення і проявляється як реакція держави на протиправні дії. Порушення чи невиконання громадянами України, у тому числі військовослужбовцями, юридичних обов'язків означає протиправність їхньої поведінки, наявність у їхніх діях (діяльності чи бездіяльності) складу відповідного правопорушення [2, с. 123].

Адміністративно-правовий статус військовослужбовця України зумовлює певні особливості притягнення його до адміністративної відповідальності, а саме: як громадянин України й розглядатися має як загальний суб'єкт, а також як спеціальний суб'єкт адміністративної відповідальності – як представник військового формування, котрий наділений додатковими, спеціальними правами й обов'язками, пов'язаними

з виконанням ним завдань військової служби, функціональних обов'язків за відповідною посадою, що передбачена у штаті відповідного підрозділу [9, с. 200–204].

Тобто, військовослужбовці поряд з іншими громадянами визнаються суб'єктами юридичної відповідальності. Однак їхній правовий статус істотно відрізняється від загального, коли військовослужбовці притягуються до відповідальності за правопорушення, вчинені у зв'язку з виконанням функціональних обов'язків, що передбачені відповідною посадою військового утворення, за якою завданнями та функції регламентовано нормативно-правовими актами. Військовослужбовець в разі вчинення адміністративного правопорушення є спеціальним суб'єктом, який у силу свого адміністративно-правового статусу, що визначений Конституцією України, законами України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про соціальний та правовий статус військовослужбовців та членів їх сімей», «Про Національну гвардію», військовими статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами, наділений додатковими специфічними ознаками [9, с. 200–204].

Особливостями юридичної відповідальності військовослужбовців є те, що: 1) вона набагато ширше, ніж у цивільних осіб через коло обов'язків, за неналежне виконання яких передбачена юридична відповідальність. Це обумовлено специфікою військової служби та її чіткою нормативно-правовою регламентацією; 2) є суворішою відповідальністю за скоєння аналогічних з цивільними особами правопорушень; 3) командири (начальників) мають законодавчо закріплені спеціальні повноваження щодо застосування заходів по забезпеченню службової дисципліни серед військовослужбовців; 4) визначені спеціальні умови притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності; 5) наявні специфічні заходи юридичної відповідальності [3, с. 10; 8, с. 95].

Адміністративні правопорушення, вчинені військовослужбовцями, можуть бути віднесені до корупційних лише у разі їх скоєння військовими службовими (посадовими) особами. Військовослужбовці, які не є службовими особами, за вчинення правопорушень можуть бути притягнуті за наявності підстав до відповідальності іншого виду [10, с. 19].

Має свої особливості й порядок застосування адміністративних стягнень стосовно військовослужбовців. Так, за загальною нормою, до винних у вчиненні адміністративного правопорушення осіб застосовуються адміністративні стягнення, передбачені ст. 24 КУпАП, а саме: попередження, штраф, штрафні бали, оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; позбавлення наданого особі спеціального права (наприклад, права керування транспортними засобами, права полювання), позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт, арешт з утриманням на гауптвахті. Проте, не всі з передбачених цією нормою видів адміністративних стягнень можуть бути застосовані щодо військовослужбовців [4; 11, с. 31–34].

Згідно статті 15 КУпАП військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил,

вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування у разі винесення термінового заборонного припису, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, зазначені особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт. У разі притягнення таких осіб до відповідальності за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі направлення особи, яка вчинила таке насильство, на проходження програми для осіб, які вчинили домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, здійснюється на загальних підставах. Інші, крім зазначених у частині першій статті 15 КУпАП, особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, у випадках, прямо передбачених ними, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах [4].

Таким чином, правовий статус військовослужбовця як суб'єкта адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні – це правове становище особи, уповноваженої на виконання правоохоронних та оборонних функцій держави у площині військово-службових правовідносин, що встановлюється чинними законами у сфері військової служби, антикорупційним законодавством та військовими статутами, та визначає як особу, що на загальних підставах несе адміністративну відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Процесуальний статус військовослужбовця як суб'єкта адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні визначається тим, що порядок притягнення до відповідальності здійснюється на загальних підставах з специфікою щодо заборони застосування громадських та виправних робіт, та адміністративного арешту.

За вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією військовослужбовець несе відповідальність як громадянин України, при цьому така відповідальність виникає у межах службово-військових правовідносин, тому виникає подвійність правового статусу – як громадянина України та як представника військового формування.

Отже, військовослужбовець є суб'єктом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні, що встановлюється спеціалізованим Законом України «Про запобігання корупції», та визначає його як учасника процесуальних правовідносин в разі протиправної поведінки, що пов'язана з корупцією.

Список використаних джерел:

1. Александров В. М. Військова служба як особливий вид державної служби в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2009. 20 с.
2. Баран С. О. Види юридичної відповідальності військовослужбовців. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2014. Вип. 20. С. 118–123.
3. Вернигора В. В. Адміністративно-правова відповідальність військовослужбовців під час особливого періоду: поняття, ознаки, особливості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки*. 2017. Випуск 2. Том 3. С. 8–11.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Ст. 1122.
5. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. Київ : *Юрінком Інтер*. 2008. 256 с.
6. Мота А. Ф. Адміністративна відповідальність військовослужбовців за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2003. 18 с.
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року № 1700- VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056.
8. Сичик В. В. Особливості адміністративної відповідальності військовослужбовців. *Інтернаука : Міжнародний науковий журнал*. 2020. № 7(2). С. 91–95.
9. Ткаченко О. Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності військовослужбовців Національної гвардії України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 200–204.
10. Туркот М. Військові службові особи як суб'єкти відповідальності за корупційні адміністративні правопорушення. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 15–19.
11. Шкарпицька В. К. Адміністративна відповідальність військовослужбовців в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 6(1). С. 31–34.